

4. YAPI KONGRESİ

YAPI SEKTÖRÜNDE
YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR

6-9 ARALIK 2018 ANTALYA

TMMOB MİMARLAR ODASI
ANKARA | ANTALYA ŞUBESİ

Yapı Sektöründe Yenilikçi Yaklaşımlar

4. Ulusal Yapı Kongresi ve Sergisi

6-8 Aralık 2018 / Antalya, Türkiye

TMMOB MİMARLAR ODASI

ANKARA ŞUBESİ

Adres :Konur Sokak No: 4/3 Yenişehir
ANKARA
Telefon : 0 312 417 86 65
Faks : 0 312 417 18 04
Eposta : info@mimarlarodasiankara.org
www.mimarlarodasiankara.org

ANTALYA ŞUBESİ

Adres : Meltem Mah. 3808.Sk. No:16
ANTALYA
Telefon : 0 242 237 86 92
Faks : 0 242 237 58 20
Eposta : info@antmimod.org.tr
www.antmimod.org.tr

Yazı İşleri Müdürleri: Tezcan Karakuş Candan, Özge Köksal
Editörler : Tuğba Arslan Konak, Ayşe Tavukçuoğlu
Kapak Tasarım : Saadet Sönmez
Yayına Hazırlayan : Yasemin Malkoç

Baskı Öncesi Hazırlık: OnAda Tanıtım Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Bayındır 2 Sk. 63/1 Kızılay / ANKARA
0312 80 302 80 / www.onada.com.tr

Baskı Tarihi : Kasım, 2018
Matbaa : Çağhan Ofset Matbaacılık
İVOGSAN 1341 Cd. 1518 Sk. No:2/15
Yenimahalle / ANKARA

ISBN : 978-605-01-1247-4

©Bu kitabın her hakkı saklı olup, kaynak gösterilerek yapılacak alıntılar dışında, yayıncının izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Kongre Bilim Kurulu

Elvan ALTAN	ODTÜ
Bekir Özer AY	ODTÜ
İdil AYÇAM	Gazi Üniversitesi
Müge BAHÇECİ	Başkent Üniversitesi
İbrahim BAKIR	Akdeniz Üniversitesi
Ömür BAKIRER	ODTÜ
Figen BEYHAN	Gazi Üniversitesi
Şefika Gülin BEYHAN	Süleyman Demirel Üniversitesi
Fatma Cana BİLSEL	ODTÜ
Emine N. CANER SALTİK	ODTÜ
Mehmet ÇALIŞKAN	ODTÜ
Gülser ÇELEBİ	Çankaya Üniversitesi
Elif ÇELEBİ KARAKÖK	Akdeniz Üniversitesi
İkbal ERBAŞ	Akdeniz Üniversitesi
Sinan Turhan ERDOĞAN	ODTÜ
Mualla ERKILIÇ	ODTÜ
Arzu GÖNENÇ SORGUÇ	ODTÜ
Mediha GÜLTEK	Gazi Üniversitesi
Arzuhan Burcu GÜLTEKİN	Ankara Üniversitesi
Halis GÜNEL	ODTÜ
Meltem Ö. GÜREL	Bilkent Üniversitesi
Gülsu U. HARPUTLUGİL	Çankaya Üniversitesi
Timuçin HARPUTLUGİL	Çankaya Üniversitesi
Kemal Reha KAVAS	Akdeniz Üniversitesi
Çağatay KESKİNOK	ODTÜ
Hacer MUTLU DANACI	Akdeniz Üniversitesi
Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU	Akdeniz Üniversitesi
Zühal ÖZCAN	Çankaya Üniversitesi
Cengiz ÖZMEN	Çankaya Üniversitesi
Koray PEKERİÇLİ	ODTÜ
Güven Arif SARGIN	ODTÜ
Murat SÖNMEZ	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Ü.
Seda ŞİMŞEK TOLACI	Süleyman Demirel Üniversitesi
Ali Murat TANYER	ODTÜ
Ayşe TAVUKÇUOĞLU	ODTÜ
Mustafa TOKYAY	ODTÜ
Merve TUNA KAYILI	Karabük Üniversitesi
Mehmet TUNÇER	Çankaya Üniversitesi
Gediz URAK	Gazi Üniversitesi
Ali İhsan ÜNAY	Gazi Üniversitesi
Özgür YAMAN	ODTÜ

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Antalya Şubesi

Destekçi Kurum ve Kuruluşlar

ÜNİVERSİTELER

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

MESLEK ÖRGÜTLERİ

MİMARLAR DERNEĞİ 1927

TÜRK SERBEST MİMARLAR DERNEĞİ

KORUMA ve RESTORASYON UZMANLARI DERNEĞİ

Kongre Sekreterliği

Yasemin Malkoç

Adres : Konur Sok. No:4/3 Kızılay Ankara

Telefon: (0 312) 417 86 65/118

Faks : (0 312) 417 18 04

E-posta: yapikongresi@mimarlarodasiankara.org

WEB : yapikongresi.mimarlarodasiankara.org

4. Ulusal Yapı Kongresi ve Sergisi
Yapı Sektöründe Yenilikçi Yaklaşımlar
6-8 Aralık 2018, Antalya
TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Antalya Şubesi

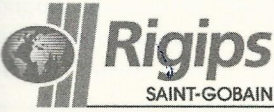

Kongre Düzenleme Kurulu

Neval AKSOY
Funda ALYANAK KAYA
Tuğba ARSLAN KONAK
Merve Ceylin ATİKOĞLU
Kubilay BÜYÜKLÜ
Gülser ÇELEBİ
Meltem ERDİL
Nihal EVİRGEN
Mediha GÜLTEK

Tezcan KARAKUŞ CANDAN
Serap KAYA
Nilüfer KIZILKAYA ÖKSÜZ
Zahide KORKMAZ
Özge KÖKSAL
Nilay ÖZELER KANAN
Ali Murat TANYER
Ayşe TAVUKÇUOĞLU

Kongre Sektörel Sponsorları

İçindekiler

Kongre Bilim Kurulu.....	1
Kongre Destekçi Kurum ve Kuruluşları	2
Kongre Düzenleme Kurulu ve Sektörel Sponsorlar.....	3
Önsöz.....	5
İçindekiler.....	7
Kültürel Varlıkların Korunması.....	11
OTURUM BAŞKANI: Prof. Dr. Gediz URAK	
Tarihi Yapıların Yeni İşlevle Değerlendirilmesi Yaklaşımının İrdelenmesi; Bursa Yeşil Külliyesi Medresesi Örneği	13
Ayşe Esin KULELİ	
Kentsel Koruma Alanında Mekânsal Dönüşüm Sürecine İlişkin Bir Yaklaşım Önerisi: Antalya Kaleiçi Yat Limanı	31
Cansu UYAR	
Ankara T.C.D.D. Müze ve Sanat Galerisi'nin Mimari ve Yapısal Analizi.....	45
Şule Nur ALTIN, Aysu AKALIN, Esra ÖZKAN YAZGAN	
Tasarım Eğitimi	61
OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. Kemal Reha KAVAS	
Mimari Tasarım Eğitiminde Yapı Teknolojisi Derslerine Alternatif Bir Yaklaşım: TOBB ETÜ Mimarlık Bölümü 1.Sınıf Yapı Teknolojisi Dersleri.....	63
Murat SÖNMEZ	
Mimarlık Eğitiminde Afet İçin Geçici Barınma Ünitesi Tasarımı.....	75
Gül YÜCEL	
Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yüksek Öğretime Yansımaları: Mimarlık Eğitimi Örneği.....	89
Ayça Nilüfer ÇALIKUŞU, İpek GÜRSEL DİNO, Ayşem Berrin ÇAKMAKLI	
Evrensel Tasarım – İş Güvenliği	101
OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. İkbâl ERBAŞ	
Akdeniz Üniversitesi Kampüsü Yaya Yolları ve Kaldırımlarının Evrensel Tasarım İlkeleri Açısından İncelenmesi.....	103
Ersan ERKOVAN, Ayşe Nilay EVCİL	
Yaya Yollarının Evrensel Tasarım Özellikleri Üzerine Bir Çalışma: Burdur Örneği.....	117
Duygu KURTOĞLU	
Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliğinin Kayseri Kentindeki Durumu	129
Z. Özlem PARLAK BİÇER, Zafer Tarık TANER, Nagehan OYMAKAPU	
Türk Yapı Mevzuatı Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	143
Sedat ALTINDAŞ	

Tarihi yapıların yeni işlevle değerlendirilmesi yaklaşımının irdelenmesi; Bursa Yeşil Külliyesi Medresesi örneği

AYŞE ESİN KULELİ¹

ÖZET

Tarihi yapıların özgün işlevlerini sürdürememeleri durumunda, yeni işlevler ile değerlendirilmeleri doğal bir gelişme olup, günümüzde kabul gören bir koruma yaklaşımıdır. Ancak, yeni kullanıma adaptasyon sürecinde yapıların özgün değerlerinin olumsuz etkilenmemesi için, anıtların içinde ve dışında köklü müdahaleler gerektirecek işlevlerden kaçınılması gerekmektedir.

Dünyada ve ülkemizde bulunan mimari mirasa yeni işlev verilmesi konusunda, giderek daha bilinçli ve korumacı projeler hazırlanmaktadır. Bu çalışmada, tarihi yapılara yeni işlev verilmesi konusunda dünyadan bazı örnekler incelendikten sonra, Bursa Yeşil Medresesinin, Türk İslam Eserleri Müzesine dönüştürülmesine yönelik ana proje kararları sunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Medrese, mimari miras, yeni işleve uyarlama, adaptasyon, ek yapı

¹ Dr. Öğretim Üyesi A. Esin Kuleli, Antalya Bilim Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Çıplaklı Mah. Akdeniz Bulvarı, No: 290 A Döşemealtı/Antalya; Tel: (0242) 245 00 00; esin.kuleli@antalya.edu.tr

1. GİRİŞ

Tarihi süreçte çok sayıda mimar, öncüllerinin yarattığı tarihi yapıları farklı işlevlerle kullanmak üzere çalışmış olsa da, bu konu teğrik olarak ilk kez, Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc (1814–1879) tarafından tartışılmaya başlanmıştır. Viollet-le-Duc, bir yapının korunması için en iyi yöntemin, yapıya işlev verilmesi, verilen işlevin gereklerinin yerine getirilmesi ve daha sonra yapıda başka ihtiyaçlar için hiçbir şekilde değışiklik yapılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak, John Ruskin (1819–1900) ve öğrencisi William Morris (1834–1896) ölüleri diriltmenin imkansız olduğu düşüncesiyle, bu görüşe karşı çıkmış ve yapıların korunması için düzenli bakım, onarım çalışmalarının yapılmasının gerektiğini savunmuşlardır. 20. yüzyılın başlarında, yeniden kullanımla ilgili karşıt teoriler Alois Riegl (1858– 1905) tarafından da tartışılmış, Riegl yapıya ait farklı değerleri gruplandırmıştır. Anıtların değerlerine kullanım değerini de dahil etmiş ve yeniden kullanımı modern korumanın içsel bir parçası olarak tanımlamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Carlo Scarpa, Raphaël Moneo, Herzog & de Meuron gibi mimarlar tarihi binalarda çalışmayı zorlu bir iş olarak görmeye başlamış ve bu konu çalışmalarının önemli bir yönünü oluşturmuştur. 1970'lerden itibaren yeniden kullanım bilimsel literatürde olduğu gibi, mimarlık ve koruma konulu birçok konferans için de önemli bir başlık haline gelmiştir [1].

Günümüzde, kent dokusu ve silüetini etkileyen bu yaklaşım, gerek restorasyon uzmanları, gerekse de mimarlık tarihçileri tarafından irdelenmektedir. Pekol'a göre yeniden kullanım projelerinin artan bir sıklıkla ele alınması bu tür dönüştürmelerin çağdaş mimari pratiğinin içinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Herzog & de Meuron, Carlo Scarpa, Frank Gehry, Eric Owen Moss, Bernard Tschumi, Enric Miralles, Antoni Gaudí, Michael Graves ve Norman Foster gibi uluslararası üne sahip mimarların yeniden kullanım projelerinde yenilikçi, yaratıcı yorumları ile karşılaşilmektedir [2].

Tarihi süreçte, özgün işlevini sürdüremeyen birçok tarihi yapı, yeni işlevlere uyarlanmıştır. Tarihte bu bağlamdaki ilk uygulamalar ihtiyaçtan kaynaklanmakta olup, temel amaç kültürel mirasın korunmasından çok, yapılardan işlevsel ve ekonomik yararların sağlanması yönündedir. Yeni kullanımın tarihi yapının niteliğine uyumsuz olması, iç ve dış mekân düzenlemesinin doğru kurgulanamaması gibi sorunlar nedeniyle, bazı işlev

değişikliği uygulamalarının tarihi yapıların özgün niteliğini bozarak, onları kimliksiz yapılar haline dönüştürmeleri riski de bulunmaktadır.

Çalışma kapsamında, öncelikle özgün işlevini sürdüremeyen tarihi yapılara yeni işlev verilmesi konusu, ulusal ve uluslararası yasal mevzuata atıfta bulunularak ve dünyadan bazı örnekler verilerek incelenmiştir. Daha sonra, Medresenin uyarlanacağı “Müze” tanımı irdelenmiş ve tarihi yapıların sürdürülebilir kullanımlarını hedefleyen çalışmalara örnek olarak, ülkemizde son yıllarda hazırlanan projelerden Yeşil Külliyesi Medresesinin “Medrese işlevinden Müzeye” dönüştürülmesi deneyimi değerlendirilmiştir.

2. TARİHİ YAPILARA YENİ İŞLEV VERİLMESİ

Tarihi yapılar, toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını, yaşam biçimi ve felsefesini yansıtmaları, doğa-bina ve bina-insan ilişkileri arasında kurulan ilişkinin doğruluğunu göstermesi açısından önemlidir. Günümüzde hızlı kentleşme hareketi ve nüfus artışının da etkisiyle tarihi çevreler zedelenmekte, hatta giderek yok olmaktadır [3]. Bu nedenle, tarihi yapıların bulunduğu alanlarda koruma planlaması çalışmalarının ve restorasyon uygulamalarının yapılması büyük önem taşımaktadır.

Sanatsal değeri olan bir yapının, bir kültür ve tarih belgesi olarak bütün özgün nitelikleriyle ömrünün uzatılmasını sağlayan teknik ve müdahalelerin tümü restorasyon etkinliğini oluşturmaktadır [4]. Yeniden işlevlendirme tanımı, restorasyonun bir alt başlığı olarak sıklıkla kullanılmakta ve yeni işleve yönelik çalışmalarla tarihi yapılar kullanılmaya devam edilmekte ve yaşatılmaktadır. Bir mimari anıt artık yapıldığı amaca hizmet edemiyorsa, yeniden işlevlendirilmesi, yapının sosyo-kültürel ve çevresel açıdan sürdürülebilir olmasını da sağlayacaktır. Yeni işlevin gereksinimleri mevcut binaya başarılı bir şekilde adapte edildiğinde, yapının işlev sürekliliği sağlanarak, yapı sürdürülebilir ve yaşanabilir olacaktır. Yeni işlev belirlenirken, bu işlevin mekânsal gereksinimleri sorgulanmalı ve tarihi yapıya uyumu iyi analiz edilmelidir. Ayrıca, her yeni binanın, yapım sürecinde doğal çevreye ne kadar zarar verdiği düşünülürse, binayı yıkıp yeniden yapmak yerine, mevcut yapıya yeni işlev vererek kullanmak, çevresel ve ekonomik açılardan da yararlar sağlayacaktır.

Medrese, hamam, imaret gibi işlevlere sahip olan bazı tarihi yapılar, toplumların değişen tercih ve gereksinimleri nedeniyle özgün işlevlerini

yitirmektedir. Özgün işlevini sürdüremeyen bu tür tarihi yapıların terk edilmeleri ya da yeni işleve uyarlanmadan pasif bir koruma anlayışı ile onarılmaları ve kullanılamamaları yerine, yeni ve uygun bir işlevle değerlendirilmeleri kültürel, çevresel, ekonomik ve sürdürülebilirlik anlamında çok yönlü yararlar sağlayacaktır.

2.1. Tarihi Yapıların Yeni İşlevle Değerlendirilmesine Yönelik Ulusal ve Uluslararası Mevzuat

Mimari mirasın korunması konusunda Ulusal ve Uluslararası yasa, yönetmelik, tüzük, bildirge gibi dökümanlar koruma çalışmalarını yönlendirici ve teşvik edici niteliktedir. Bu yönlendirme ve teşvik, özgün işlevini sürdüremeyen tarihi yapılara yeni işlev verilmesi çalışmalarını da kapsamaktadır. Örneğin, Venedik Tüzüğü'nün (1964) 5. Maddesinde; "Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir." hükmü bulunmaktadır [5].

Avrupa Konseyi'nin 1975 yılını Dünya Mimari Miras Yılı ilan etmesinin ardından yayınlanan Amsterdam bildirgesinde mimarlık mirasının korunmasının önemi vurgulanmıştır [6]. Bu bildirgeye göre "Mimarlık mirasının korunması kentsel ve bölgesel planlamanın baş hedeflerinden biridir. Mimarlık mirasının korunması, yakın geçmişte sık sık olduğu gibi, ikincil bir kaygı ya da anlık eylemler gerektiren bir çalışma gibi ele alınmak yerine, kentsel ve bölgesel planlamanın bütünleyici bir parçası haline getirilmelidir. Yani korumacılarla planlama sorumluları arasında sürekli bir diyalog kaçınılmazdır." Ayrıca bildirgede, tarihi yapılara çağdaş yaşamın gerekleriyle ilişkili yeni işlevler verilebileceği konusuna da değinilmiştir

Avustralya ICOMOS Burra Tüzüğü'nün 7. maddesinde kültürel mirasa uygun bir işlev verilmesi tavsiye edilerek, adaptasyon başlıklı 21. maddede; uyarlamanın, ancak yapının kültürel önemi üzerinde minimal etkisinin olduğu durumlarda kabul edilebileceği ve yalnızca alternatifleri dikkate alarak yapılarda minimum düzeyde değişiklik yapılması gerektiği ifade etmektedir. Yeni ek başlıklı 22. maddede ise "Ekler veya diğer değişiklikler gibi müdahaleler, yapıya saygı duyulduğu ve yapının kültürel önemi ya da yorumu bozulmadığı veya karartılmadığı durumlarda kabul edilebilir. Yeni müdahale kolaylıkla tanımlanabilir olmalı; saygılı ve yapının kültürel

önemine minimal etki etmelidir.” ifadesi bulunmaktadır. Özgün işlevin korunması ya da yapının yeni işleve uyarlanması konusundaki 23. maddede ise, her iki durumun da uygun ve tercih edilen koruma biçimleri olabileceği bildirilmektedir [7].

2.2. Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesine Yönelik Örnekler

Mimari mirasın korunması konusunda, tarihi yapıların dondurulması gibi bir koruma yaklaşımı uygulanabilir bir yöntem değildir. Yapılar özgün işlevini sürdüremiyorsa, yeniden kullanıma uyarlanmaları, farklı dönemlerde üretilmiş yerel çevreye uygun tasarım örneklerinin korunmasını da sağlamaktadır. Özenle ve profesyonelce yapılan tarihi mirası koruma uygulamaları, çalışmanın yapıldığı yapılara ve mahallelere, mimari mirasın korunması, alanın karakterinin tanımlanması, sosyal ve toplumsal refaha katkıda bulunulması ve çevrenin olumlu bir şekilde dönüştürülmesi gibi açılardan değer katmaktadır.

Çağdaş koruma teorisi ve pratiğinde, yeniden kullanıma uyarlama çalışmaları, mimari mirasın korunmasına yönelik önemli bir strateji olarak kabul görmektedir. Yapılan yeni işleve adaptasyon çalışmaları sırasında çoğunlukla, yapıda yer alan uyumsuz ekler kaldırılırken, mekânlar arası ilişkiler yeniden düzenlenmekte ve bazı durumlarda çağdaş ek önerisi getirilmektedir.

Aşağıda tarihi yapıların yeni işlevle değerlendirilmesine yönelik dünyadan bazı örnekler sunulmaktadır:

2.2.1. Selexyz Dominicanen Kitapçısı (Dominicanen Kilisesi) [8]

Yer: Maastricht, Hollanda.

Tasarım: İsviçre Firması, Herzog & de Meuron Architects.

Orijinal işlev, yapım yılı, mimar: Dominicanen Kilisesi, 1294, Bilinmiyor.

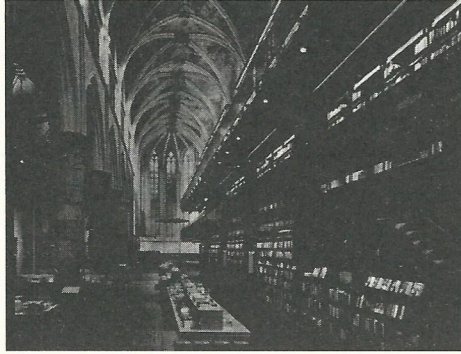
Yeni işlev ve uygulama yılı: Kitap Satış Mağazası- 2007

1294 yılında inşa edilen Dominicanen Kilisesi, sonraki süreçte sırasıyla depo, arşiv ve bisiklet depolama alanı olarak kullanılmıştır. 2007 yılında Hollanda'nın en önemli kitap satış mağazası zincirlerinden biri olan Selexyz firması, bu sembolik yapıyı kitap satış mağazası işlevine uyarlamaya karar vermiştir. Yapının adaptasyonu sürecinde, minimalist ve modern bir iç mekân tasarımı yaklaşımı hâkim olurken, yapının ilk yapımına ait karakteri korunmuştur. Yeni kullanım nedeniyle gereksinim duyulan kitap satış

alanlarını oluşturmak için, kilisenin yüksek tavan avantajı kullanılarak, üç katlı çelik konstrüksiyonlu kitap rafları tasarlanmıştır [9].

Başarılı bir restorasyon çalışması sonucunda yapı, özgün işlevi olan kiliseden, kitap dükkanına dönüştürülmüştür. Kilisenin nefi boyunca en üstteki rafta yakından algılanan tavan resimleri mekânı benzersiz hale getirmiştir. Uzun, yüksek nefi yerleştirilen, üç katlı siyah çelik kitaplıklar ve koroda kurgulanan şık kafe orijinal yapı ve bezemeleri ile uyum içindedir [10].

Tasarım, Lensvelt de Architect İç Mekân Ödülü ile 2008 The Guardian “Dünyanın En İyi Kitabevi” ödülü ile ödüllendirilmiştir (Şekil 1) [9].

Şekil 1. Kitap satış mağazası olarak dönüştürülen kilisenin içeriden görünümü [10].

2.2.2. Denizcilik Müzesi (Kilise ve Provost Ross Evi) [11]

Yer: Trinity, Aberdeen, İngiltere.

Yaptıran: Aberdeen İl Meclisi, Gayrimenkul Hizmetleri Departmanı.

Orijinal işlev, yapım yılı ve mimarı: 1. Yapı; Provost Ross Evi; 1593, Andrew Jamieson, 2. Yapı; Kilise, 1877, Mimar bilinmiyor.

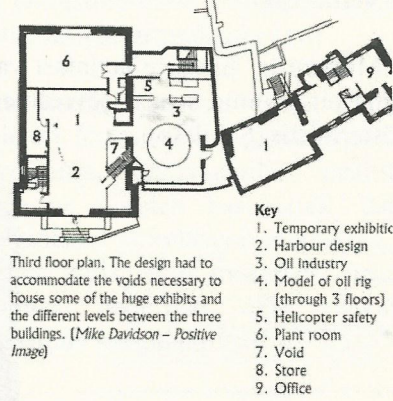
Yeni işlev ve uygulama yılı: Denizcilik Müzesi – 1997

Provost Ross'un Evi 1593'te Andrew Jamieson tarafından inşa edilmiştir. Ev, İskoçya Ulusal Vakfı tarafından satın alınarak, 1984 yılında Aberdeen Denizcilik Müzesi haline getirilmiştir. Müzenin açılışından birkaç yıl sonra, 1877 tarihli kilise, müze alanına ilave edilmek amacıyla satın alınmıştır. Mimarlar, müze tasarımcıları ve küratörlerin çalışmalarından sonra, ev ile kilise arasında müze işlevi için gereken fonksiyonları destekleyecek bir bağlantı binası tasarımı yapılmıştır. Ek yapı niteliğindeki bu bina, cam, çelik

gibi malzemelerle ve çağdaş teknoloji kullanılarak inşa edilmiştir. Müzede, geleneksel gemi yapımı, balıkçılık ve liman ile ilgili sergiler düzenlenmiş olup, bir eğitim mekânı, kafe ve müze mağazası içermektedir.

The new link between house and church clearly displays its function. (Mike Davidson - Positive Image)

Şekil 2a. 2b. Yapının dönüşüm sonrası dış görünümü ve planı [12].

Aberdeen Denizcilik Müzesi, 1997'de Yılın İskoç Müzesi, İskoçya Kraliyet Mimarlar Enstitüsü'nden Büyük Ödül, İskoç Mimari Ödülleri'nde Aberdeen Medeniyet Ödülü ve En İyi Bina kategorisi ödülü almıştır [11].

2.2.3. Tate Modern Galerisi (Enerji Santrali) [13- 14]

Yer: Londra, İngiltere.

Tasarım: İsviçre Firması, Herzog & de Meuron Architects.

Orijinal işlev, yapım yılı, mimar: Enerji Santrali, 1947- 1963,

Sir Giles Gilbert Scott

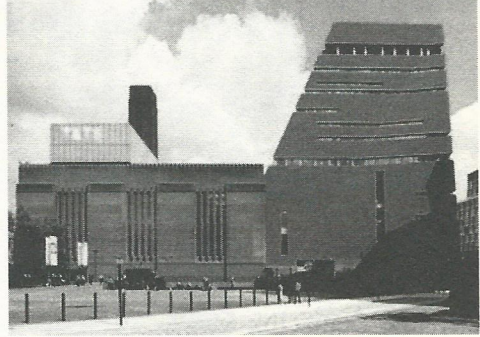
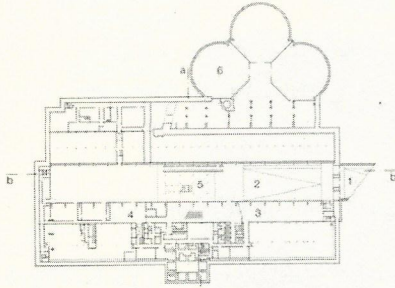
Yeni işlev ve uygulama yılı: Tate Modern Sanat Galerisi- 1994.

Londra'da bir dönem kullanıldıktan sonra terk edilen Enerji Santrali, bir endüstriyel arkeoloji yapısıdır. Yapı gerek konumu, gerekse de santral olması nedeni ile İngiltere için geçmişte de büyük önem taşımıştır.

Yapının mimarları, mevcut yapı hacminin bir sanat galerisi olarak kullanılması konusunda başarılı bir tasarım yapmışlardır. Yaklaşık 14.000 m²'lik sergileme mekânı üç kata yayılmış, farklı ölçü ve oranlarla katlara dağıtılmıştır (Şekil 3a). Ayrıca, yapının kuzey yönünde galeri işlevini destekleyecek yedi katlı çelik konstrüksiyonlu bir yapı inşa edilmiştir.

Santralin ilk tasarımcısının Modernizme duyduğu ilgiyi yansıtan Bankside'daki bu masif yapı yeni işleve uyarlanırken, mevcut kapalı ve derin mekânın aydınlatılması için ışığın üst galerideki tepe ışıklığından alınmasına karar verilmiştir.

Tate Modern'in hizmete açılması yapının çevresini de etkilemiş, bu olumlu gelişme bir yapının sosyal çevresine ne denli pozitif katkıla yapabileceğini de göstermiştir (Şekil 3b).

Şekil 3a- 3b. Tate Modern Sanat Galerisinin dış görünümü ve planı [13- 14].

3. YEŞİL KÜLLİYESİ MEDRESESİNİN MÜZEYE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

ICOM (International Council of Museums / Uluslararası Müzeler Konseyi], kurulduğu 1946 yılından 2007 yılına kadar geçen süreçte müzecilik tanımında birkaç kez değişiklik yapmıştır. Müze tanımı, 1974 yılında Danimarka'nın Kopenhag şehrinde yapılan genel kurulda, "Müze, insanoğlunun ve çevresinin kesin kanıtlarını, eğitim, çalışma ve insanlığın estetik hazzı için toplayan, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen, halka açık, toplumun ve toplumun gelişiminin hizmetinde olan kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kuruluştur." şekline dönüştürülmüş ve günümüze kadar değişmeden kalmıştır [15].

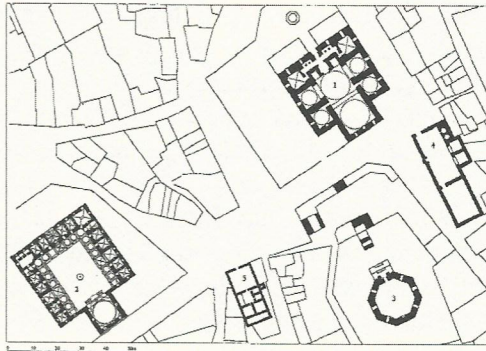
Günümüzde geleneksel müzecilik tanımlaması yerine artık "Çağdaş Müze" "Modern Müzecilik" gibi olgular kullanılmaya başlanmıştır. Kandemir ve Uçar'a göre, "Çağdaş Müze" olgusu, geçmişten gelen gereksinimler ile ziyaretçiye yönelik yeni ihtiyaçları karşılama çabasında, teoriye ve pratiğe

yönelik köklü değişimleri barındırmaktadır. Bu değişim müzenin, yükümlü olduğu eylemleri kullanıcı deneyimine odaklanan, çok katmanlı-zengin ortamların yaratılmasını hedefleyen bir yaklaşımla yerine getirmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, müzeyi obje odaklı statik bir yapılanmadan, kullanılan mekânı, deneyim mekânına dönüştürebilme yetisine, bilincine ve farkındalığına sahip tasarımcılara duyulan ihtiyaç artmaktadır [16].

Bu bağlamda, Yeşil Külliyesi Medresesinin müzeye dönüştürülmesine yönelik restorasyon ve sergileme projeleri hazırlanırken, yapının tarihi bir yapı olmasının avantajlarından faydalanıp, dezavantajları azaltılmaya çalışılmıştır. Medrese yapısının bahçesine giristen başlanarak, danışma mekanına, bilet satış yerine, müzenin girişine, sirkülasyon alanlarına, sergi mekanlarına, kafeden, müze mağazasına kadar tüm mekanlar, deneyime dayalı unutulmaz ortamların yaratılması hedefiyle, obje, mekan ve ziyaretçinin bir araya getirildiği bir yaklaşımla kurgulanmıştır.

3.1. Yeşil Külliyesi Medresesi

Yeşil Külliyesi Medresesi, 1419 yılında Erken Dönem Osmanlı Külliyelerinden Yeşil Külliyesinin bir bölümü olarak inşa edilmiştir (Şekil 4).

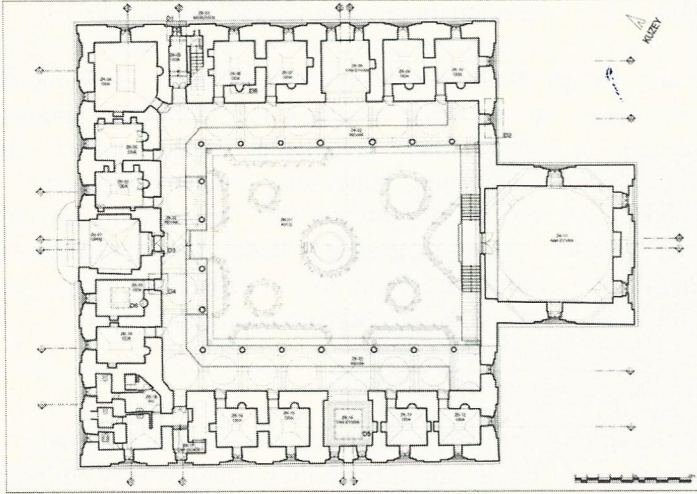

Şekil 4. Yeşil Külliyesi, 1. Camii, 2. Medrese, 3. Türbe, 4. İmaret, 5. Hamam. [17].

3.2. Plan Şeması ve Mekânsal Özellikler [18]

Yeşil Medrese, yaklaşık olarak 38 x 36 m boyutlarında olup, açık avlulu ve dört eyvanlı plan şemasına sahiptir (Şekil 5). Dikdörtgen planlı avlunun ortasında daire formu özgün nitelikli mermer bir havuz yer almaktadır. Bu havuzun ana ekseninin üzerinde, güney doğu yönde sivri kemerli ve kubbeli

dershane eyvanı yerleştirilmiş, doğu ve batı yönde hücrelerin yer aldığı kanatların ortasında aynalı tonoz örtülü birer küçük eyvan konumlandırılmıştır. Avlu, ana eyvan dışında üç yönde 19 gözlü revakla çevrelenmiştir.

Şekil 5. Zemin kat planı [18].

Yapıya, iç yüzeyi firuze ve lacivert sırlı tuğlalarla bezenen aynalı yıldız tonozlu bir üst örtüye sahip olan giriş eyvanı ile girilmektedir. Bu bölümden avluya ulaşılmaktadır. Avlunun etrafında yer alan ve ayrı girişleri bulunan hücreler kare planlı olup, her odada pencere, ocak ve nişler bulunmaktadır. Duvarlar sıvalı ve beyaz boyalı, döşemeler ise lamine ahşap ile kaplamalıdır.

Ana eyvan zeminden bir miktar yükseltilerek, eyvana bağımsız bir kütle görünümü kazandırılmıştır. Kubbe ile örtülü olan ana eyvanda, yüzeyi mukarnaslarla bezeli olan pandantiflerle sekizgen kasnağa, kasnaktan da Türk üçgenli kuşak ile kubbeye geçilmiştir.

Birbirine benzer nitelikteki kareye yakın planlı yan eyvanlar da, ana eyvan kadar olmasa da revak döşemesine göre bir miktar yüksek planlanmıştır. Yapının güney batı yönündeki revaktan ulaşılan yan eyvanın diğer yan eyvandan farkı, tonozun iç yüzeyindeki firuze ve lacivert sırlı tuğlalarla kaplanan kaplamalardır.

3. 3. Cephe Özelliği [17]

Tüm cephelerde pencereler, zeminden bir miktar yükseltilerek şekillendirilen dikdörtgen biçimli, çökertme nişlerin içerisine yerleştirilmiştir. Duvar ve nişlerin atlamalı dizilmeleri ile cephede ritmik bir düzen kurgulanmıştır. Çökertmeli niş içerisinde yer alan kemerlerin yüzeylerinde, kemer aynaları her birinde tasarımı değişen taş ve firuze sırlı tuğlalarla kaplanmıştır. Bu düzenlemenin içinde, dikdörtgen formlu pencere açıklıkları bulunmaktadır. Duvarlarda, zemin ile nişlerin alt kotuna kadar moloz taş örgü, o kottan kirpi saçağa kadar, 1 sıra tuğla, 1 sıra taş olarak sıralanan almaşık örgü kullanılmıştır.

Yapının giriş cephesindeki eyvan biraz yükseltilip, öne doğru çıkıntı yaptırılarak, yapıya girişi belirleyen bir çerçeve oluşturulmuştur. Çatı alaturka kiremit ile kaplanmış olup, giriş cephesinde sol uçta bulunan pencere bilinmeyen bir tarihte kapatılmıştır (Şekil 6). Yapının sadece dersane bölümü kurşun ile kaplanmıştır.

Şekil 6. Yapının giriş cephesindeki düzenleme.

3.4. Yapının Müzeye Dönüştürülmesine Yönelik Çalışmalar

Yeşil Medresesi, 1975 yılından itibaren, Türk İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır [19]. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kararıyla, 2012- 2013 yılında yapının belgelenerek, koruma projeleri ile müze işlevine yönelik sergileme projelerinin hazırlanması gündeme gelmiştir. Bu çalışmanın

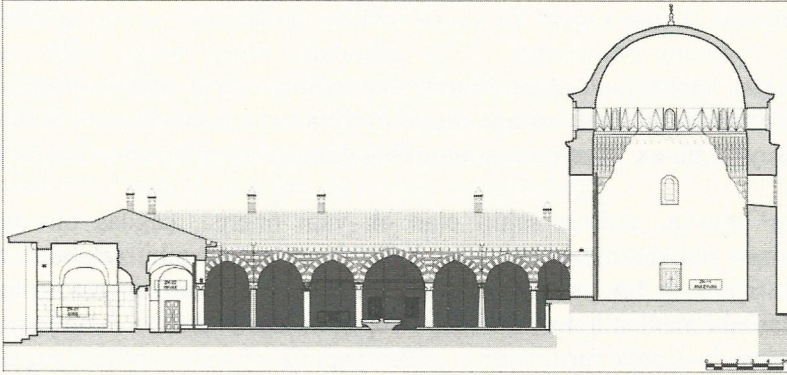
yazarının müellifliğinde hazırlanan projeler, Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır.

3.4.1. Yeşil Külliyesi Medresesinin Müze Kullanımı İçin Koruma Müdahaleleri Önerileri [18]

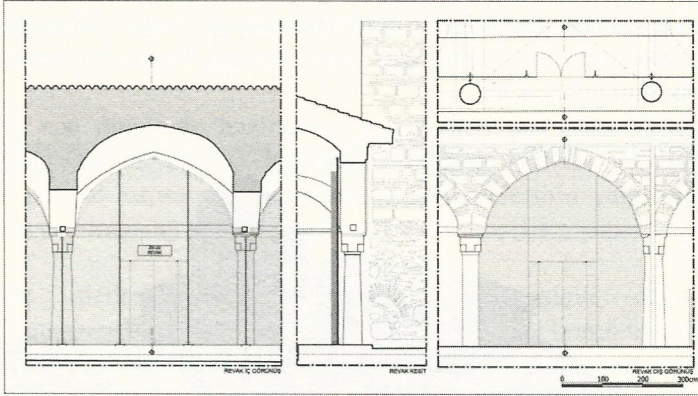
Medresenin belgeleme çalışmalarının yapıldığı süreçte, malzeme kullanım analizi ve hasar tespiti analizleri aşamasında, tarihi yapı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Daha sonra restitüsyon araştırmasında varılan sonuçlar, yapının belgeleme aşamasında saptanan sorunlarla birlikte değerlendirilmiş ve yapının müze işlevi ile değerlendirilebilmesi amacıyla müdahale önerileri geliştirilmiştir.

Tarihi yapının onarımına ilişkin koruma önerilerinin, medresenin özgün değerlerine zarar vermeyecek bir yaklaşımla minimum müdahale niteliğinde geliştirilmesine özen gösterilmiştir. Çalışmanın bu aşamasında, müze işlevinin sürdürülebilir nitelikte olabilmesi için, çağdaş malzeme ve teknolojinin kullanılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Müzede sergilenen taşınır kültür varlığı niteliğindeki objelerin etnoğrafik nitelikli ve çoğunun organik içerikli olması nedeniyle, doğa koşullarından etkilenmemesi için revakların ve ana eyvanın cam ile kapatılması önerilmiştir (Şekil 7, 8). Bu yaklaşımla, müzeye gelen ziyaretçilerin de müzeyi daha rahat şekilde gezmelerine olanak sağlanacağı düşünülmüştür.

Sergileme projesi, Kültür ve Turizm Bakanlığında görevlendirilen teknik heyetle birlikte, yapının mimari niteliğine saygılı bir yaklaşımla, gerekli yönlendirme, bilgilendirme ihtiyaçları da dikkate alınarak ve yapıyı zorlamayacak nitelikte olmasına özen gösterilerek hazırlanmıştır. Sergileme projesi senaryosu hazırlanırken, Türk İslam Eserlerinin teşhiri ve tanıtımı ön planda olmakla birlikte, yapının özgün mimarisinin algılanması amacıyla Medrese Mimarisi ve Bursa Medreseleri bağlamında model ve görsellerle genel bir bilgilendirmenin yapılması ve bu anlatımın Yeşil Medrese özeline odaklanması önerilmiştir. Sergi konsepti proje aşamasında ön çalışma niteliğinde hazırlanmış olup, uygulama aşamasında müze kuratörü ve Bakanlıkça oluşturulacak sergileme ekibi ile birlikte müzenin önemli gördüğü eserlerin seçilmesinden sonra, bu eserlerin teşhirine yönelik müze senaryosuna son hali verilebilecektir.

Şekil 7. Revak ve ana eyvanın müze işlevi için lamine cam ile kapatılması.

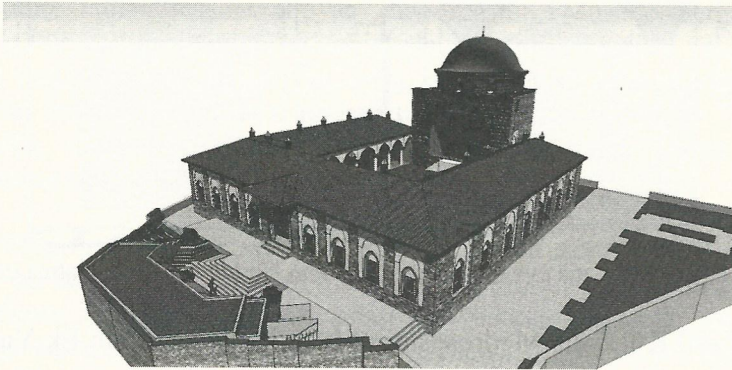
Şekil 8. Revak ve ana eyvanın müze işlevi için lamine cam ile kapatma detayı.

3.4.2. Yeşil Külliyesi Medresesinin Müze Kullanımı İçin Ek Yapı Önerileri

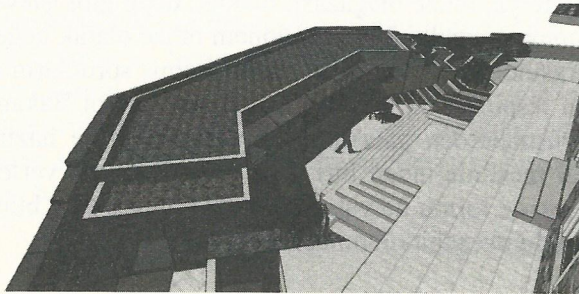
Tarihi medrese yapısının “Müze” işlevini yüklenebilmesi için gereken bilet satış gişesi, kafeterya, müze mağazası, tuvalet, depo gibi işlevleri üstlenecek mekânları bulunmamaktadır. Yapı bir dönem müze olarak değerlendirilse de, bu kullanım sırasında işlev açısından çözilememiş sorunlarının olduğu, hem yerinde yapılan tespitlerden, hem de Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilileri ile yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Örneğin proje hazırlık sürecinde, yapının en özel mekânlarından biri olan giriş eyvanına yerleştirilen, gerek malzeme, gerekse de formu ile yabancı nitelikli bir gişe ile bilet satış hizmeti verilmeye çalışıldığına şahit olunmuştur.

Bu nedenle, özgün yapıya ait sınırlı mekânı kullanmak ve yapıyı zorlamak yerine, yapının bahçesinde 1975 yılındaki Müze açılışı için yapılan çalışmalar kapsamında depo olarak inşa edilen, ancak daha sonra yapısal sorunları nedeniyle atıl duruma düşen mevcut betonarme yapının bulunduğu alanda, yeni bir ek yapının tasarlanmasına karar verilmiştir. (Şekil 9, 10).

275 m² oturma alanına sahip olan ek yapı önerisi, çağdaş bir müzede bulunması gereken müze mağazası, kafe, depo, tuvalet gibi mekânları asgari şekilde içerecek bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Bu tasarıma göre, olumsuz koşullardaki mevcut betonarme depo yapısı kaldırılarak, aynı alan içine yeni bir yapı konumlandırılmıştır. Ek yapının özgün müze yapısı ile yarışmayacak yükseklik ve görsellikte oluşturulması amacıyla, yapının inşa edileceği alan çöktürülerek, özgün yapının kuzey batı cephesinden algılanmasını engelleyecek gabarilere çıkılmaması amaçlanmıştır. Yapının üst örtüsü çimlendirilmiş teras çatı olup, bu yeşil çatı dinlenme ve seyir terası olarak kullanılacaktır.

Şekil 9. Müze işlevi için önerilen ek yapı ile medrese yapısının ilişkisini gösteren 3 boyutlu görsel.

Şekil 10. Ek yapının konumu.

4. SONUÇ

Günümüzde özgün işlevini sürdüremeyen çok sayıda tarihi yapı yeni kullanımlara uyarlanmakta ve bu yaklaşım yapının korunması açısından da kabul görmektedir. İşlev değişikliği çalışmaları sırasında, zaman zaman yeni işlevi destekleyecek ek yapılara da ihtiyaç duyulmaktadır.

Çağdaş ek yapı tasarımı konusunda dünyada başarılı çalışmalar yapılırken, ülkemizde ek yapı önerisine genellikle sıcak bakılmamaktadır. Ancak tarihi yapıya saygılı ve çevreye uyumlu bir ek yapı tasarımı yapılması durumunda, bu tür eklerin yapının yeni fonksiyonu daha rahat üstlenmesine katkı sağlayacağı açıktır. Şüphesiz ki, tarihi çevrede yer alan bir yapının dönüşümü sürecinde, çağdaş eklerin yapılmasının zorunlu olduğu durumlarda, ek yapı tasarımlarının, bilimsel ve ilkesel temellere dayandırılması gerekmektedir.

Ülkemizde son dönemde hazırlanan projelerden biri olan Yeşil Külliyesi Medresesinin müze olarak işlevlendirilmesine yönelik restorasyon ve sergileme projesi kapsamında, koruma müdahalelerinin yanı sıra, ek yapı tasarımının yapılmasına da ihtiyaç duyulmuştur.

Özgününde medrese işlevli yapının, yeni işlevi olan müzeye dönüştürülmesine yönelik çalışmalar aşamasında, yapı konumu ve çevresi ile birlikte bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiş, koruma sorunları ve yapının yeni işlevi için yapılması gereken çalışmalar belirlenmiştir. Yapının özgün değerlerinin korunmasını amaçlayan müdahalelerin minimum nitelikli olmasına özen gösterilmiştir.

Müze kullanımı için açık avlulu yapının özellikle kış aylarında kullanımını zorlaştıran koşulları rahatlatabilmek amacıyla, avluya açılan revakların ve eyvanın önünün cam ile kapatılması kararı verilmiştir. Bu yaklaşımın hem eserlerin korunması, hem de ziyaretçilerin daha rahat şekilde müzeyi ziyaret etmeleri için gereken ortamı yaratacağı düşünülmüştür.

Yapının müze işleviyle değerlendirilebilmesi konusunda diğer bir sorun da, Medresenin mekanlarının kafeterya, müze mağazası, ziyaretçi tuvaleti, depo, gişe gibi mekanları yüklenecek kapasitede olmamasıdır. Bu nedenle, proje programında ek bir yapı tasarımı çalışması istenmemesine rağmen, bu işlevleri yüklenecek bir yapı tasarlanmış ve Bakanlığın görüşleri alınarak, yapıya son hali verilmiştir. Ek yapının yer seçiminde daha önce yapılan

ancak atıl durumda olan betonarme nitelikli deponun yerinin kullanılmasına karar verilmiştir. Böylece kazı çalışmaları sırasında, tarihi yapı alanında olası bir tarihi ize zarar verme gibi bir riskle karşılaşmayacaktır. Ek yapı tasarımı hazire ve peyzaj düzenlemesi ile bütünleşecek şekilde gerçekleştirilmiştir.

Tarihin bir dönemine tanıklık etmiş olan bu önemli yapının koruma projesinin hazırlanması sürecinde, yapının inşa edildiği dönem ile sonraki dönemlerdeki yaşanmışlıkların izlerinin korunması amaçlanırken, bir yandan da çağdaş müze işlevinin gerektirdiği mekanların en azından bir bölümünü karşılayacak bir ek yapı önerisi de tasarlanmıştır. Böylece, bu etapta yeni işlev için gereken önerilerin geliştirilmesi kararı verilerek, sonradan sorun yaşandıkça ortaya çıkan ve yapıya daha fazla zarar verme olasılığı olan tekil müdahalelere ihtiyaç duyulması önlenmek istenmiştir.

TEŞEKKÜR

Müellifi olduğum Yeşil Külliyesi Medresesine yönelik belgeleme ve projelendirme sürecinde yaptıkları katkılar ve yayın izninden dolayı Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Bursa Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'ne, sağlıklı bir ürün hazırlanması için emek veren proje ekibine ve danışmanlarımız Prof. Dr. Ömür Bakırer ile Prof. Dr. Demet Ulusoy Binan'a teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- [1] Plevoets, B., Cleempoel K.V. (2011). Adaptive Reuse as a Strategy towards Conservation of Cultural Heritage: a Literature Review. Structural Repairs and Maintenance of Heritage Architecture XII. WIT Transactions on The Built Environment, Vol 118, s. 156, 157.
- [2] Pekol, B., (2010).İstanbul'da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı, (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, s. 1.
- [3] Kuyrukçu, Z., Yıldız Kuyrukçu, E. (2015)., 517). Tarihi Yapıların Yeni İşleve Adaptasyonun Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi: Fuat Anadolu Evi, 2nd International Sustainable Buildings Symposium, (26- 30 May 2015), Ankara.
- [4] Kuban, D., 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama, YEM Yayın, İstanbul.

- [5] http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0612886001496825607.pdf
Eriřim Tarihi: 24.09.2018
- [6] http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0885391001496825356.pdf
- [7] <https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf> Eriřim Tarihi: 24.09.2018
- [8] Karslı, U. T., Aytıs, S. (2018) Eski Kabuk Yeni İşlev: Yeniden Kullanıma Adaptasyon, <https://yapidergisi.com/eski-kabuk-yeni-islev-yeniden-kullanima-adaptasyon/> Eriřim Tarihi: 24.09.2018
- [9] <http://www.mimdap.org/?p=28133> 27.09.2018
- [10] <https://www.archiweb.cz/en/b/knihkupectvi-selexyz-dominicanen>
- [11] <http://www.aagm.co.uk/Visit/AberdeenMaritimeMuseum/amm-history.aspx>,
Eriřim Tarihi: 24.09.2018.
- [12] Latham, D. (2000). Creative Re-use of Buildings Volume 1, The Bath Press. 40.
- [13] Özel, B. (2006). Eski Yapıların Yeni İşlevle Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul. s. 58- 62.
- [14] <https://www.tate.org.uk/about-us/history-tate/history-tate-modern> Eriřim Tarihi: 29.10.2018.
- [15] <http://icomturkey.org/tr/icoma-g%C3%B6re-m%C3%BCzenin-tan%C4%B1m%C4%B1>
- [16] Kandemir, Ö., UÇAR, Ö. (2015). Değişen Müze Kavramı Ve Çağdaş Müze Mekanlarının Oluşturulmasına Yönelik Tasarım Girdileri. Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi Cilt. 5, Sayı. 2. 1- 30.
- [17] Kuban, D. (2007) Osmanlı Mimarisi. 97.
- [18] Bursa Yeşil Külliyesi Medresesi Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri ve Raporları (2013) Bursa Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü.
- [19] <https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/turk-islam-eserleri-muzesi-bursa>. Eriřim Tarihi: 24.09.2018.